

Hans eller hennes politik?

- En kritisk diskursanalys av ord som följer efter *hans* och *hennes* i nyhetsartiklar, insändare och skönlitterär text

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	1
1.2 Hypotes.....	1
2 Bakgrund.....	3
2.1 Kön eller genus?.....	3
2.2 Tidigare forskning.....	3
3 Teori.....	5
4 Metod.....	6
4.1 Tillvägagångssätt.....	7
5 Material.....	10
5.1 Urval av material.....	10
5.2 Undersökta texter.....	10
5.2.1 Nyhetsartiklar.....	11
5.2.2 Insändare i nyhetstidningar.....	13
5.2.3 Skönlitterär text.....	13
6 Resultat.....	15
6.1 Jämförelse med tidigare undersökningsresultat.....	16
6.2 Yrkesrelaterade ord.....	18
6.3 Kroppsrelaterade ord.....	19
6.4 Familjerelaterade ord.....	21
6.4.1 Förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki.....	22
6.4.2 Förbindelser utifrån kön.....	22
6.5 Partnerrelaterade ord.....	23
6.6 Icke-substantiv bland de 32 mest frekventa orden.....	24
7 Sammanfattning och diskussion.....	26
Litteraturförteckning.....	31

1 Inledning

Språket är, som bekant, en viktig del av samhället och mänskligheten i stort. Vi lever på ett eller annat sätt med språket på alla nivåer i praktiskt taget alla situationer. Vi har möjlighet att på olika sätt kommunicera med andra människor. Vi kan välja hur vi ska interagera, vad vi ska säga eller skriva och på vilket sätt vi ska göra det. Språket rymmer alltså en enorm mängd sätt att uttrycka sig.

Språket avspeglar i många avseenden, ofta omedvetet för språkbrukaren, vår sociala och kulturella uppfattning. Ur olika språkliga utgångspunkter går det att utläsa kulturellt betingade värderingar. I den här uppsatsen undersöks dessa värderingar och föreställningar utifrån en språklig utgångspunkt. Genom att studera vilka ord som följer efter *hans* och *hennes* i en stor mängd texter ges möjlighet att genom analys synliggöra eventuella sociala föreställningsmönster om kön och genus.

Genom att studera språket finns möjlighet att synliggöra och uppmärksamma kulturella företeelser i samhället som kanske annars inte (på samma sätt) skulle uppmärksammas. Svahn (1999) studerade svordomar och menar att man genom dessa kan utläsa ”djupare kulturmönster som säger något om värderingar och synsätt i samhället” (Svahn 1999: 10). Inte sällan är dessa markörer för kulturellt betingade värderingar kopplade till kvinnligt och manligt. Stereotypa föreställningar om hur det ena eller andra könet ur samhällets syn ”borde” vara går att skönja ur en mängd språkliga variabler.

Den här uppsatsen handlar om hur kvinnor och män skildras i text, vilka kulturellt betingade värderingar och föreställningar som går att utläsa ur en större textsamling. Esias Tegnér d.y. skrev redan 1925 (1962) om språkliga skillnader mellan könen: ”Det är ej blott i livet, det är också i grammatiken som maskulinum är 'det starkare könet' och tager sig rätt att tala å båda könens vägnar” (Edlund, Erson & Milles 2007: 185).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka vilka ord som följer efter *hans* respektive *hennes* i en mängd insamlade texter. Dessa ord kommer sedan att analyseras i syfte att besvara följande frågeställning: Är det någon skillnad mellan hur kvinnor och män skildras i text utifrån vilka ord som följer efter *hans* och *hennes*?

1.2 Hypotes

Uppsatsen bygger på en tidigare undersökning av Scheuer (1995). Han fann tydliga skillnader mellan vilken sorts ord som följde efter *hans* respektive *hennes* i en stor mängd insamlade texter.

Scheuers undersökning gjordes 1995, materialet i den undersökningen är danska texter publicerade mellan 1983 och 1992. I den här uppsatsen har jag använt svenskt material, publicerat 2008. Min hypotes är att det finns en skillnad mellan resultatet i Scheuers undersökning och resultatet i den här uppsatsen, att språket (och samhället) under de 13 år som gått blivit mer jämställt. Detta innebär även att hypotesen innefattar att det finns en viss skillnad mellan hur kvinnor och män skildras i text, men att den skillnaden alltså inte är lika stor idag som för 13 år sedan.

2 Bakgrund

I detta kapitel diskuteras först viktiga begrepp för undersökningen, sedan presenteras den tidigare forskningen inom området för språk och kön.

2.1 Kön eller genus?

En kortare begreppsutredning vad gäller *kön* och *genus* är här av vikt för uppsatsen. I stora drag handlar den här begreppsdiskussionen om på vilket sätt man bör närma sig kvinnligt och manligt. Kerstin Engström beskriver det i sin avhandling ”Genus & genrer – forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress” som förhållandet mellan den fysiska/biologiska kvinnan och mannen och de sociala strukturerna för manlighet och kvinnlighet (Engström 2008: 18). Inom språkforskningen användes begreppet *kön* fram till andra halvan av 1900-talet (Edlund, Erson & Milles 2007: 28). Under den tiden var forskningen till stor del fokuserad på biologiska förhållanden. Något som byggde på gamla traditioner där kvinnor och mäns biologiska förutsättningar var grundläggande för förståelsen av de båda könen även om det gällde rent sociala och samhällsliga förhållanden. Begrepp som *könsroller* skapade en uppdelning mellan kvinnligt och manligt som i sin tur beredde mark för föreställningsmönster om kvinnlighet och manlighet, föreställningar som alltså egentligen inte hade med biologi att göra, utan snarare samhällsliga (makt)strukturer. *Genus*-begreppet blev ett sätt att till slut komma ifrån den biologiska bilden för att istället kunna fokusera på de mer kulturella och sociala skillnaderna mellan kvinnor och män. Yvonne Hirdman, professor i genushistoria, definierar begreppet *genus* i en intervju i boken ”Var så god – makt, kön och media” av Karin Ekman som en ”social konstruktion av kön, [...] vårt samhälles värderingar och föreställningar om manligt och kvinnligt” (Ekman 1998: 14). Genusbegreppet har även blivit kritiserat för att särskilja biologiskt *genus* från socialt konstruerat *genus*. Kritiken ligger i att de två inte nödvändigtvis, så tydligt, går att separera då ”även biologiska skillnader kan ses som delvis socialt konstruerade” (Engström 2008: 29).

Flera nordiska forskare har nu börjat använda begreppet *kön* igen då det är svårt att dra någon gräns mellan de två begreppen och att en större medvetenhet kring vad som bör innefattas i begreppet nu finns. I den här uppsatsen kommer jag att använda begreppet *kön*, och i det innesluta de biologiska, sociala och kulturella nivåerna.

2.2 Tidigare forskning

Forskningen kring språk och kön med ett feministiskt perspektiv växte fram under 1960- och 70-talen. En viktig markör var Lakoffs (1975) studie som i korta drag framhöll att kvinnor och män är

ojämställda eftersom de är olika. Lakoff menade att det i kvinnors språk saknas någonting som gör att det inte kommer upp i samma status som mäns språk (Cameron 1992: 63). Den synen på språk och kön kallar Cameron (1992) för ”the deficit position”, en av tre indelningar som Cameron gjort av olika hypoteser inom den genusbaserade språkforskningen.

Den andra indelningen är den som är av mest värde för den här uppsatsen, ”the dominance position”. Här pekar Cameron på motsatsen till ovanstående hypotes, nämligen att kvinnor och män är ojämställda och därför är de olika (Cameron 1992: 63). Hypotesen innebär att mannen dominerar kvinnan och att detta avspeglas på olika nivåer i språket (Nordenstam 2003: 20).

I linje med ”the dominance position” men ur ett historiskt perspektiv går Lis Jacobsens studie från 1912, där hon undersökte olika ord för *kvinn*a och *man* under medeltiden. Jacobsens studie visade bland annat att kvinnor blev representerade genom män, medan män blev representerade genom sina relationer till samhället (Nordenstam 2003: 15).

Till den här uppsatsen är Scheuers undersökning från 1995 av stor vikt. En mer grundlig redogörelse för Scheuers undersökning görs i kapitel 4, men vad som bör nämnas här är att han i sin undersökning som byggde på en mängd texter från olika genrer kunde peka på stora skillnader mellan hur kvinnor och män framställdes i text.

3 Teori

I den här uppsatsen utgår jag från den *kritiska diskursanalysen* som teoretisk ram. Fairclough (1992) menade att diskursen, i betydelsen samhällets implicita och explicita maktstrukturer, både skapas, bibehålls och begränsas av vardagens övergripande sociala strukturer (Englund & Ledin 2003). Faircloughs kritiska diskursanalys anknyter till Foucaults (1993) syn på begreppet *diskurs*, som i korthet kan förklaras som ”ett uttryck för makt eller strider om makt, men den är också själv makt och det man kämpar om” (Englund & Ledin 2003: 73). Foucault (1993) menar att diskurs är några specifika påståenden inom ett område som vi anser oss ha kunskap inom, till exempel en vetenskap, och att vi inom detta område kan påpeka precis varför vi är i behov av att inneha kunskap inom just det området (Englund & Ledin 2003: 74).

Beträffande språkanvändningen utifrån ett diskursivt perspektiv kan nämnas att det är en av många normerande vardagliga tillämpningar i samhället, givetvis en mycket stor och viktig sådan (Englund & Ledin 2003: 76).

Den kritiska diskursanalysen tar fasta på maktförhållandena i samhället i stort och vill helst analysera nerifrån och upp (det vill säga börja på mikronivå). Teorins fokus ligger, som Englund & Ledin (2003: 76) uttrycker det, på ”mindre och väl avgränsade företeelser i samhället där texter ingår som en del”. Med andra ord, den som utgår från den kritiska diskursanalysen analyserar en avgränsad del av någonting större i samhället, till exempel en språklig företeelse. I förhållande till omfattningen av den här uppsatsens ämne, anser jag att en avgränsning utifrån Foucaults (återgivet i Englund & Ledin 2003) definition är gjord i den här undersökningen. Med andra ord, det material som i den här undersökningen används är så pass begränsat att undersökningen fungerar utifrån principen ”nerifrån och upp”.

Att den kritiska diskursanalysen är just kritisk är en viktig del till tillämpning av inriktningen då detta anger en strävan efter att blottlägga ojämlikheter i (i det här fallet) språket.

4 Metod

1991 startade ett projekt i Danmark vars mål var att producera en deskriptiv ordbok. Projektet var utformat så att Den Danske Ordbog (DDO) skulle samla in en korpus innehållande 40 miljoner ord från en mängd olika genrer: fackspråk, allmänt språk, talspråk och skriftspråk, allt med skribenter och talare från olika bakgrund, kön och ålder. De sammanlagt 100.000 texterna var skrivna mellan 1983 och 1992. Utifrån denna databas skulle DDO sedan sammanställa en ordbok med runt 100.000 ord i sex band. Projektet var planlagt att färdigställas 1999.

1995 gjorde Jann Scheuer, lektor vid Köpenhamns universitet, en undersökning där han studerade de ord som följde efter pronomina *hans* och *hendes*. Scheuers underlag till undersökningen var de sammanlagt 100.000 texter som vid den här tiden hade samlats in till DDO:s databas.

Scheuers undersökning uppvisar ett intressant resultat. Genom att sammanställa de 32 vanligaste följdorden till *hans* och *hendes* kunde Scheuer visa att språket innehåller en ”patriarkalisk ideologi” (Scheuer 1995: 255). Han menar att en bild av de båda könen uppenbaras. Mannen gestaltas som ledare i familjen, och i samhället i övrigt den som har makten. Kvinnan gestaltas utifrån sina fysiska attribut. Scheuers undersökning visade att de vanligaste orden som följde efter *hendes* var ord som karakteriserar kvinnan fysiskt genom namn för olika kroppsdelar, till exempel *hår*, *øjne*, *kinder*, *krop* och så vidare. De vanligaste orden som följde efter *hans* ”har at gøre med det åndelige og offentlige virke, dets produkter og magtrelationer” (Scheuer 1995: 251), som till exempel *sønner*, *brødre*, *politiske*, *parti* och så vidare.

Scheuer redigerade sin insamlade data genom att plocka bort ord som han ansåg vara direkt kopplade till respektive kön. Ord som Scheuer valde att inte ha med i sin redigerade lista var bland annat *hustru* och *brøst* eftersom han ansåg att de ”udelukkende” (endast) kan uppträda efter *hans* respektive *hendes*. Han menade att ord som dessa (i det här sammanhanget) inte säger något om ”sprogbrugernes frie valg”. Jag vill mena att dessa ord inte alls *uteslutande* behöver förekomma efter respektive pronomina och anser att det kan vara av intresse att innesluta även dessa ord i en jämförelse mellan följdorden av *hans* och *hennes*, i synnerhet i en jämförelse mellan det nyinsamlade materialet till den här uppsatsen och Scheuers 13 år gamla material. Därför har jag valt att i jämförelsen mellan Scheuers undersökning och den här använda Scheuers oredigerade material. Nedan följer en lista med Scheuers oredigerade och redigerade resultat:

Tabell 1: Scheuers oredigerade och redigerade data

	Scheuers oredigerade data		Scheuers redigerade data	
	Hans	Hendes	Hans	Hendes
1	kone	mand	sønner	hår
2	hustru	bryster	brødre	øjne
3	folk	verden	værker	mor
4	disciple	hår	mænd	kinder
5	sønner	øjne	opfattelse	krop
6	brødre	mor	politiske	stemme
7	værker	kinder	død	forældre
8	mænd	krop	kolleger	far
9	opfattelse	stemme	venner	ben
10	politiske	kjole	billeder	ansigt
11	pik	forældre	eller	hud
12	død	far	parti	skød
13	kolleger	majestæt	regering	veninder
14	venner	ben	musik	lille
15	billeder	kusse	tillhængere	lår
16	eller	ansigt	politik	trusser
17	parti	mands	egen	smil
18	regering	elsker	film	mund
19	musik	hud	kammerat	veninde
20	tillhængere	skød	indsats	taske
21	politik	veninder	kontor	læge
22	egen	lille	ideer	bluse
23	film	lår	trofasthed	børn
24	kammerat	trusser	firma	varme
25	indsats	ægtemand	eget	søstre
26	kontor	smil	tid	dør
27	ideer	mund	værk	hånd
28	trofasthed	veninde	produktion	ældste
29	firma	taske	afgang	barn
30	eget	læge	land	hvide
31	rige	bluse	medarbejderes	hals
32	tid	bjørn	styre	latter

Tabell 1: De mest signifikanta orden i Jann Scheuers (1995) undersökning, oredigerat och redigerat.

1997 gjorde Joakim Lygner en liknande undersökning på ett svenskt material i en C-uppsats på Göteborgs universitet. Tyvärr har jag inte lyckats få tag i Lygners uppsats, som hade varit en värdefull källa i arbetet med den här uppsatsen.

4.1 Tillvägagångssätt

Metoden som används i uppsatsen är inspirerad från Jann Scheuers undersökning från 1995. Metoden går ut på att granska en större mängd text där målet är att studera eventuella skillnader i

hur kvinnor och män framställs i text genom att jämföra de ord som följer efter *hans* och *hennes*. I både den här undersökningen och Scheuers (1995) har endast de ord som direkt följer efter *hans* eller *hennes* inkluderats i materialet. Det vill säga i till exempel nominalfraser som *hans stora bil* där adjektivet står som framförställt attribut till substantivet, har *stora* inkluderats i materialet istället för *bil*. Detta påverkar förmodligen resultatet i någon mån, men för att en jämförelse mellan Scheuers undersökning och den här skulle vara möjlig inkluderade jag endast det direkt följande ordet till *hans* eller *hennes*. (En analys av *icke-substantiven* bland de 32 vanligaste orden i den här undersökningen görs i 6.6.)

Till att börja med har jag jämfört Scheuers resultat med mitt för att se om någon större skillnad finns. Till den jämförelsen har jag, som ovan nämnt, använt Scheuers oredigerade resultat. I jämförelsen analyseras resultatet i den här undersökningen utifrån Scheuers resultat. Vilka likheter och skillnader finns? Har någon markant förändring skett bland de 32 vanligaste orden?

Därefter har jag jämfört följorden till *hans* och *hennes* i mitt material utifrån fem utgångspunkter. Jag har här modifierat och utvecklat Scheuers metod genom att dela in orden i fem olika kategorier/ordgrupper. De kategorier jag valt att undersöka är inspirerade av resultatet från Scheuers undersökning på så vis att de utgår från de skillnader han fann. De fem kategorier jag delat in materialet i är följande:

1. Yrkesrelaterade ord
2. Kroppsrelaterade ord
3. Familjrelaterade ord
  - * Förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki
  - * Förbindelser utifrån kön
4. Partnerrelaterade ord
5. Icke-substantiv bland de 32 mest frekventa orden

Den första kategorin, *yrkesrelaterade ord*, övergriper alla ord som på något vis relaterar till arbete, oavsett om det gäller konkreta substantiv (*assistent, efterträdare*) eller abstrakta (*karriär*).

I den andra kategorin, *kroppsrelaterade ord*, ingår samtliga substantiv som är namn på kroppsdelar, såväl invärtes som utvärtes.

Den tredje kategorin, *familjrelaterade ord*, innefattar ord som beskriver någon form av släktskap, till exempel *bror* och *mamma*. Den här kategorin är dessutom indelad i ytterligare två underkategorier: *förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki* samt *förbindelser utifrån kön*. I den första underkategorin undersöks de familjrelaterade orden utifrån vem eller vilka orden syftar på.

Det vill säga om orden som följer efter *hans* eller *hennes* oftare refererar till äldre, yngre eller ”jämnåriga” efter något av de två pronomina. Med jämnåriga menas generationsmässigt jämbördiga, till exempel *syster* och *bror*. I den andra underkategorin undersöks orden utifrån vilket kön de refererar till, till exempel får *bror* värdet *man*, och *moster* värdet *kvinna*. Ord som till exempel *familj* klassificeras som *neutrala*.

I den fjärde kategorin, *partnerrelaterade ord*, ingår alla olika benämningar på en partner, till exempel *fru*, *man*, *maka* och *make* etc.

I den femte kategorin, *icke-substantiv*, undersöks vilka icke-substantiv som följer efter *hans* och *hennes* i de 32 vanligaste orden i materialet.

Samtligt material kommer till viss del att jämföras med de resultat som Scheuer fann i sin undersökning. Jag kommer även att diskutera resultaten utifrån andra undersökningar inom ämnet.

En jämförelse mellan de olika genrerna av texter (som redovisas i kapitel 5) kommer inte att göras eftersom materialet kvantitativt sett är ojämnt fördelat mellan de tre genrerna.

5 Material

Till den här undersökningen har sammanlagt 1320 nyhetsartiklar, 214 insändare samt 299 sidor skönlitterär text från 15 nyutkomna böcker samlats in och analyserats. I det här kapitlet sker först en redovisning av vilka premisser urvalet av material präglats av, sedan en genomgång av materialet indelat i dess tre kategorier: *Nyhetsartiklar*, *insändare* och *skönlitterär text*.

5.1 Urval av material

Urvalet av materialet är inspirerat från Edlund, Erson & Milles (2007: 50). De menar att resultatet i en genusanknuten forskningsstudie kan variera beroende på om man analyserar språk *om*, *till* eller *av* kvinnor och män. Kulturella konstruktioner av kön kan till exempel studeras genom att analysera språk *om* kvinnor och män, något som bland andra Svahn (1999) gjorde när hon studerade skällsord. Svahn (1999) fann att skällsord om kvinnor oftast handlade om kvinnans sexuella utlevnad, medan skällsord om män oftast handlade om mannens sexuella brister. Även genom att undersöka språk som är riktat *till* kvinnor och män kan kulturella konstruktioner av kön härledas, till exempel hur kvinnor och män tilltalas i olika sammanhang. Det är inte lika lätt att säga något konkret om kulturella konstruktioner av kön genom att studera språk *av* kvinnor och män. Detta eftersom det är svårt att säga om en person använder ett visst språkbruk på grund av sitt kön eller om det beror på andra omständigheter och/eller erfarenheter (Edlund, Erson & Milles 2007: 50ff).

Med utgångspunkt från detta är materialet i uppsatsen i den möjligaste mån neutralt riktat till kvinnor och män. Ingen hänsyn har dock tagits till vem som skrivit de olika artiklarna, insändarna eller böckerna, det vill säga om det är en kvinna eller en man som är upphovsmakaren. Detta medför att en skev fördelning av kvinnliga och manliga skribenter kan finnas, men eftersom materialet är insamlat utifrån publiceringsdatum snarare än könsfördelning bland skribenterna har ingen hänsyn tagits till en sådan eventuell snedfördelning.

5.2 Undersökta texter

Materialet består av tre olika sorters texter: *Nyhetsartiklar*, *insändare* och *skönlitterär text*. Samtliga undersökta texter är publicerade någon gång under perioden 2008.01.01 till 2008.09.23 (hädanefter kallat *materialperioden*). Nyhetsartiklarna är hämtade från fem stora nyhetstidningar i Sverige: Dagens Nyheter, Sydsvenskan, Expressen, Kvällsposten och Göteborgsposten. Insändarna är hämtade från samtliga av dessa utom från Göteborgsposten. Nyhetsartiklarna är hämtade från alla avdelningar (givetvis bortsett från avdelningarna där insändarna finns) i tidningarna. Insändarna har samlats in separat från nyhetsartiklarna, detta för att få antalet insändare så stort som möjligt.

Antalet insändare var under materialperioden mycket mindre än antalet nyhetsartiklar, så för att få med så många insändare som möjligt i undersökningen samlades dessa in separat och från en längre period än nyhetsartiklarna, se 5.2.1 och 5.2.2.

Tanken var att de sammanlagda delarna, inklusive insändarna i var tidning skulle attrahera en läsarkrets bestående av både kvinnor och män.

Bokmaterialet är utvalt utifrån vilka böcker som sålt bäst på en internetbaserad bokhandel (www.adlibris.se). Därför togs heller inte här någon hänsyn till kön på författarna. Att utfallet råkade bli relativt jämnt fördelat (8 kvinnliga och 7 manliga) bland författarna har alltså inte med aktivt urval att göra.

Vissa efterföljande ord är förbisedda. Detta gäller främst sifferord, till exempel *32-åriga* och *femåriga*. Anledningen till att inte ha med dessa ord är att de är så precisa och individuella att de inte utgör något värde för resultatet.

Sammanlagt ingår i materialet 1320 nyhetsartiklar, 214 insändare samt 299 sidor skönlitterär text från 15 nyutkomna böcker från försäljningstopplistan. Nyhetsartiklarna och insändarna är jämnt fördelade mellan de två sökorden *hans* och *hennes*, det vill säga lika många nyhetsartiklar innehållande sökordet *hans* som *hennes* är undersökta (660 nyhetsartiklar innehållande *hans* och 660 innehållande *hennes*) och lika många insändare innehållande sökordet *hans* som *hennes* är undersökta (107 insändare innehållande *hans* och 107 innehållande *hennes*). Detta var inte möjligt bland de skönlitterära texterna då ordsökfunktion för dessa inte fanns.

Det sammanlagda antalet efterföljande ord efter *hans* och *hennes* i samtliga texter är 2540 ord, 1255 ord efter *hans* och 1285 ord efter *hennes*.

5.2.1 Nyhetsartiklar

Den största delen av materialet är hämtat från fem stora nyhetstidningar, tre morgontidningar och två kvällstidningar: Dagens Nyheter (DN), Göteborgsposten (GP), Sydsvenskan (SDS), Expressen (EXP) och Kvällsposten (KVP). De fem tidningarna är stora och tilltalar tillsammans en heterogen grupp läsare, det vill säga både kvinnor och män.

Alla nyhetsartiklar är hämtade från databasen PressText Online. Databasen innehåller texter och artiklar ur ”ledande svensk press” och uppdateras dagligen. PressText Online möjliggör sökning på orden *hans* och *hennes* under en specifik tidsperiod och i specifikt valda tidningar, varefter en lista med alla texter innehållande sökordet visas.

Under materialperioden finns sammanlagt i de fem nyhetstidningarna som ingår i undersökningen 22 411 träffar på sökordet *hans* och 10 728 träffar på sökordet *hennes*.

Artiklarna som ingår är alla slumpvis utvalda under materialperioden. Av tidsskäl har inte alla nyhetsartiklar innehållande *hans* och *hennes* undersökts. En begränsning till tre olika publiceringsperioder (vardera innehållande två till sex dagar) har istället gjorts. Materialet för nyhetsartiklar består av följande:

Tabell 2: Nyhetsartiklar

	Hans	Hennes
Period 1 DN, GP, SDS, EXP	2008.02.28 – 2008.03.01 200 artiklar 296 ord	2008.02.25 – 2008.03.01 200 artiklar 312 ord
Period 2 GP	2008.08.28 – 2008.09.01 60 artiklar 107 ord	2008.08.26 – 2008.09.01 60 artiklar 95 ord
Period 3 DN, SDS, KVP, EXP	2008.09.18 – 2008.09.23 400 artiklar 625 ord	2008.09.12 – 2008.09.23 400 artiklar 668 ord
Sammanlagt	660 artiklar 1028 ord	660 artiklar 1075 ord

Tabell 2: De insamlade nyhetsartiklarna: Tidsperiod, antal artiklar samt antal ord som följer efter hans respektive hennes.

Artiklar från period 1 innehållande *hans* löper från 2008.02.28 till 2008.03.01 och innefattar 200 artiklar. Artiklar från period 1 innehållande *hennes* löper från 2008.02.25 till 2008.03.01 och innefattar även den 200 artiklar. De sammanlagt 400 artiklar som undersökts under period 1 är hämtade från DN, GP, SDS samt EXP.

Period 2 innehåller 60 artiklar innehållande *hans* hämtade från perioden 2008.08.28 till 2008.09.01. Lika många artiklar innehållande *hennes* har undersökts, hämtade från perioden 2008.08.26 till 2008.09.01, samtliga från GP.

Period 3 är den största och består av sammanlagt 800 nyhetsartiklar (400 innehållande *hans* och 400 innehållande *hennes*) från tidningarna DN, SDS, EXP samt KVP. De 400 artiklarna innehållande *hans* är publicerade mellan 2008.09.18 till 2008.09.23. De 400 artiklarna innehållande *hennes* är publicerade mellan 2008.09.12 till 2008.09.23.

Det insamlade materialet från period 2 är hämtat från endast en tidning, GP. Anledningen är att en mängd artiklar från KVP sällades bort då de även fanns att hitta i EXP eftersom de två kvällstidningarna lyder under samma koncern. Ett mål med materialet i uppsatsen har varit att ha en så stor spridning som möjligt. Av den anledningen valde jag att även undersöka 120 artiklar från GP samt att utesluta KVP och stället innefatta GP i period 1 (som under materialinsamlingen

undersöktes sist). Att GP-artiklarna inte är från samma period som de övriga under period 3 beror på en felkälla i resultatet. Att ordet *bil* förekommer 17 gånger i *hennes*-kolumnen (se rad 3 i tabell 4, kapitel 6) är inte representativt då nyhetsartiklarna innehållande frasen ”*hennes bil*” under period 3 för nyhetsartiklar handlar om en och samma nyhet, samt att frasen återkommer flertalet gånger i varje artikel. Av den anledningen analyserades GP-artiklar från tidigare datum än period 3.

5.2.2 Insändare i nyhetstidningar

För att materialet i undersökningen skulle få så stor heterogenitet som möjligt var det viktigt att det fanns någon del där det inte nödvändigtvis var vana skribenter som var upphovsmakarna till texterna. Med vana skribenter menas till exempel journalister och författare. Insändarna utgör den delen av det samlade materialet. På insändarsidorna kan vem som helst få sin text publicerad, även om det av yrkesmän görs ett urval om vilka texter som ska publiceras.

I undersökningen ingår lika många insändare innehållande *hans* som insändare innehållande *hennes*, 107 stycken av vardera. Samtliga insändare är hämtade från DN, SDS, EXP och KVP genom databasen PressText Online, där möjligheten finns att precisera sökningen till en specifik artikeltyp, i det här fallet insändare. Insändarna som innehåller *hennes* är samtliga insändare i de fyra tidningarna under materialperioden, 2008.01.01 till 2008.09.23. Eftersom antalet insändare innehållande *hans* var något fler så sträcker sig perioden för dessa mellan 2008.05.23 till 2008.09.23, och utgör därigenom antalet 107, i likhet med antalet insändare innehållande *hennes*. Fördelningen av antalet efterföljande ord till *hans* och *hennes* ser ut som följande:

Tabell 3: Insändare

	Hans	Hennes
DN, SDS, EXP, KVP	2008.05.23 – 2008.09.23 99 ord	2008.01.01 – 2008.09.23 122 ord

Tabell 3: Tidningar, period för publicering, antal ord som följer efter *hans* respektive *hennes*.

Sammanlagt består materialet från insändarna av 221 ord som följer efter *hans* respektive *hennes*.

5.2.3 Skönlitterär text

Materialet i undersökningen domineras av texter från nyhetstidningar, men även en mindre del skönlitterär text ingår. Dessa texter är hämtade från den nätbaserade bokhandeln adlibris.se där det finns en topplista med de 20 mest sålda böckerna på adlibris.se. Topplistan är jämförbar med andra topplistor som till exempel DN, Bokus.com, Akademibokhandeln etc. i fråga om vilka böcker som

säljer bäst. Adlibris.se erbjuder besökare att ”provläsa” ur vissa böcker som ligger på topplistan genom att lägga upp de ungefär 20 till 40 första sidorna ur olika böcker att fritt läsa ur.

Under tiden då materialet till undersökningen samlades in var 15 av 20 böcker möjliga att provläsa ur. Den provläsbara delen ur dessa 15 böcker, sammanlagt 299 sidor, utgör materialet till den skönlitterära delen av det sammanlagda materialet.

6 Resultat

Resultatet kommer att presenteras i den ordning som angivits i metodkapitlet. Först sker en presentation av de 32 vanligast förekommande orden efter de två pronomina *hans* och *hennes*. Därefter följer en jämförelse med Jann Scheuers undersökning. Sedan kommer de fem kategorierna listade i metodkapitlet (se 4.1) att undersökas. Varje stycke innehåller framställning och redovisning av resultat. I några fall diskuteras resultatet, men djupare reflektioner och diskussioner återfinns i kapitel 7.

Nedan följer en tabell med de 32 vanligaste orden som följer efter *hans* respektive *hennes* i den här undersökningen. De ord som listas är från samtliga källor, det vill säga *nyhetsartiklar*, *insändare* samt *skönlitterär text*.

Tabell 4: De 32 mest frekventa orden

	Hans	ordklass	antal	Hennes	ordklass	antal
1	fru	s	23	man	s	35
2	närmaste	adj	18	liv	s	22
3	hustru	s	16	bil	s	17
4	första	räkn	15	första	räkn	16
5	eget	adj	14	make	s	14
6	liv	s	13	son	s	13
7	egen	adj	12	pappa	s	13
8	familj	s	11	familj	s	13
9	tidigare	adj	10	egen	adj	13
10	politiska	adj	10	närmaste	adj	11
11	mamma	s	10	pojkvän	s	10
12	kolleger/kollegor	s	9	nya	adj	10
13	far	s	9	kropp	s	10
14	bror	s	9	föräldrar	s	10
15	advokat	s	9	far	s	9
16	vänner	s	8	dotter	s	9
17	stora	adj	8	parti	s	8
18	senaste	adj	8	politiska	adj	7
19	röst	s	8	namn	s	7
20	nya	adj	8	musik	s	7
21	kollega	s	8	mun	s	7
22	föräldrar	s	8	mamma	s	7
23	arbete	s	8	kolleger/kollegor	s	7
24	ansikte	s	8	egna	adj	7
25	andra	räkn	8	eget	adj	7
26	två	räkn	7	barn	s	7
27	svar	s	7	vänner	s	6
28	parti	s	7	tro	s	6
29	pappa	s	7	stora	adj	6

30	namn	s	7	senaste	adj	6
31	lag	s	7	sambo	s	6
32	ögon	s	6	mål	s	6
	Totalt		316			332

Tabell 4: De vanligast förekommande orden efter *hans* och *hennes* i den här undersökningen.

Tabellen ovan visar vilka ord som oftast förekommer efter *hans* respektive *hennes*. *Kollegor* och *kollegor* står i listan som ett och samma ord då det endast är stavningsvarianter av samma ord.

Av störst intresse för undersökningen är att studera substantiven då dessa oftast säger mer ur genussynpunkt eftersom de i regel är mer betydelsebärande. Som nämndes i 4.1 har endast de ord som står direkt efter *hans* eller *hennes* tagits med i materialet, och alltså inte de närmaste nominala huvudorden, vilket innebär att en del adjektiv och räkneord finns med. En analys av dessa *icke-substantiv* sker i 6.6.

Två kategorier ord dominerar tabell 4: Familjerelaterade ord och yrkesrelaterade ord. I *hans*-kolumnen är 54 ord av 316 (17,1 %) familjerelaterade, till exempel *familj*, *far* och *bror*. I *hennes*-kolumnen är 81 ord av 332 (24,4 %) familjerelaterade, till exempel *son*, *pappa* och *familj*. Vad gäller partnerrelaterade ord så är frekvensen 39 ord av 316 (12,3 %) i *hans*-kolumnen, *fru* och *hustru*. Motsvarande i *hennes*-kolumnen är 65 ord av 332 (19,6 %), till exempel *man*, *make* och *pojkvän*.

Vad gäller just dessa två kategorierna bland de 32 vanligaste orden så är resultatet alltså ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Skillnaden mellan orden efter *hans* och *hennes* i båda kategorierna är ungefär lika stor, cirka 7 procentenheter.

6.1 Jämförelse med tidigare undersökningsresultat

En jämförelse mellan den här undersökningen och Scheuers (1995) på helt rättvisa premisser är svår att göra eftersom jag endast haft tillgång till det material som Scheuer presenterade i ”5. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog”. Där hade Scheuer räknat ut ett statistiskt värde, T-värde, för sitt material. Ett T-värde säger mer om signifikans än om frekvens, det vill säga orden på Scheuers lista motsvarar vilka ord som signifikant uppträder oftare efter *hans* respektive *hennes*. Nedan följer en jämförande tabell mellan de 32 vanligaste orden i den här undersökningen (A) och de 32 mest signifikanta orden i Scheuers (1995) undersökning (B).

Tabell 5: Jämförelse med tidigare undersökning

	Hans-kolumn A (Den här undersökningen)	Hans-kolumn B (Scheuers undersökning)	Hennes-kolumn A (Den här undersökningen)	Hendes-kolumn B (Scheuers undersökning)
1	fru	kone	man	mand
2	närmaste	hustru	liv	bryster
3	hustru	folk	bil	verden
4	första	disciple	första	hår
5	eget	sønner	make	øjne
6	liv	brødre	son	mor
7	egen	værker	pappa	kinder
8	familj	mænd	familj	krop
9	tidigare	opfattelse	egen	stemme
10	politiska	politiske	närmaste	kjole
11	mamma	pik	pojkvän	forældre
12	kolleger/kollegor	død	nya	far
13	far	kolleger	kropp	majestæt
14	bror	venner	föräldrar	ben
15	advokat	billeder	far	kusse
16	vänner	eller	dotter	ansigt
17	stora	parti	parti	mands
18	senaste	regering	politiska	elsker
19	röst	musik	namn	hud
20	nya	tillhængere	musik	skød
21	kollega	politik	mun	veninder
22	föräldrar	egen	mamma	lille
23	arbete	film	kolleger/kollegor	lår
24	ansikte	kammerat	egna	trusser
25	andra	indsats	eget	ægtemand
26	två	kontor	barn	smil
27	svar	ideer	vänner	mund
28	parti	trofasthed	tro	veninde
29	pappa	firma	stora	taske
30	namn	eget	senaste	læge
31	lag	rige	sambo	bluse
32	ögon	tid	mål	bjørn

Tabell 5: Jämförelse mellan de 32 mest signifikanta orden i Scheuers undersökning från 1995 och de 32 vanligaste orden i den här undersökningen.

Tabellen ovan visar resultatet från den här undersökningen (*Hans-kolumn A* och *Hennes-kolumn A*) samt resultatet från Scheuers undersökning (*Hans-kolumn B* och *Hendes-kolumn B*). Till att börja med konstateras att samma ord ligger högst upp på listan i båda undersökningarna, *fru/kone* i *hans-kolumnerna* och *man/mand* i *hennes-kolumnerna*.

Scheuer skriver i sin undersökning att *hans-kolumnen* domineras av intellektuella och offentliga verksamheter, till exempel *opfattelse*, *politik*, *ideer* och så vidare, samt maktrelationer i form av till

exempel *parti, mænd, regering* och så vidare. I mindre utsträckning men dock förekommande, är liknande ord för intellektuella och offentliga verksamheter i *hans*-kolumn A (från den här undersökningen), till exempel *politiska, arbete* och *svar*. Samt för maktrelationer, till exempel *parti*. *Hans*-kolumn A domineras snarare av andra ord som kan klassificeras som relationer till andra människor, till exempel *familj, mamma, far, bror, vänner, kollega, föräldrar* och *pappa*.

Om vi sätter ovanstående i jämförelse med *hennes*-kolumnerna finner vi att vissa ord för intellektuella och offentliga verksamheter även förekommer i *hennes*-kolumn A (från den här undersökningen), till exempel *politiska* och *kolleger/kollegor*. Även ord som uttrycker maktrelationer finns i samma kolumn, till exempel *parti*. Med andra ord, skillnaden mellan *hans*- och *hennes*-kolumnen är i de avseendena inte så stora i den här undersökningen som i Scheuers (1995) undersökning. *Hennes*-kolumn A domineras, liksom *hans*-kolumn A, snarare av ord som uttrycker relationer till andra människor, exempel i *hennes*-kolumn A är *son, pappa, familj, föräldrar, far, dotter, mamma, kolleger/kollegor, barn* och *vänner*.

Den största skillnaden mellan Scheuers resultat och resultatet i den här undersökningen är mellan de båda *hennes*-kolumnerna. I *hendes*-kolumn B är antalet ord som gestaltar kvinnan rent fysiskt många, något som inte gäller för *hennes*-kolumn A, med undantag för *kropp* och *mun*. Det är dessutom lika många ord i *hans*-kolumn A som definierar något fysiskt, *ansikte* och *ögon*, som i *hennes*-kolumn A. Det vill säga här skiljer sig de båda undersökningarna åt på två sätt, det är lika många kroppsrelaterade ord i *hans*-kolumn A som i *hennes*-kolumn A, och det är klart färre kroppsrelaterade ord i *hennes*-kolumn A jämfört med *hendes*-kolumn B.

6.2 Yrkesrelaterade ord

De ord som ingår i kategorin *yrkesrelaterade ord* är sådana som i kombination med *hans* eller *hennes* nästan uteslutande kan ha något samband med arbetslivet. Detta gäller alla kategorier av yrken, till exempel finns ord som *roman* och *straffspark* med i listan likväl som *regeringsmedlemmar* och *kollega*. Däremot har ord som *politiska* och *juridiska* uteslutits ur listan då de inte nödvändigtvis behöver handla om arbetslivet, de kan syfta till exempelvis en persons politiska intresse eller ställning och behöver alltså inte direkt handla om personens arbete. Problem uppstår med ord som till exempel *böcker* och *målningar*, som inte behöver syfta på en persons producerade alster men som lika väl kan göra det. Dessa gränsfall har jag valt att inte ha med i listan. För en helt och hållet rättvis indelning hade det krävts att läsa varje text som de tveksamma orden ingår i för att kunna se vad de syftar på, något som i den här undersökningen inte var möjligt. Det ska dock nämnas att några ord som jag valt att ha med i listan över *yrkesrelaterade ord* kan diskuteras, till exempel *välgörenhetsorganisation* och *ledarskap*.

Fördelningen mellan yrkesrelaterade ord som följer efter *hans* respektive *hennes* ser ut som följer:

Tabell 6: Yrkesrelaterade ord

Hans	Hennes
166 ord (13,2 %)	116 ord (9,0 %)

Tabell 6: Antal yrkesrelaterade ord efter *hans* respektive *hennes* i det sammanlagda materialet, antal och procent.

Procentenhetererna i tabellen ovan beskriver hur många procent av det sammanlagda antalet ord i materialet som är yrkesrelaterade. Efter *hans* följer 166 yrkesrelaterade ord av sammanlagt 1255 ord, 13,2 procentenheter. Efter *hennes* följer 116 yrkesrelaterade ord av sammanlagt 1285 ord, 9,0 procentenheter. En vidare diskussion kring skillnaden i den här kategorin görs i kapitel 7.

6.3 Kroppsrelaterade ord

I kategorin *kroppsrelaterade ord* ingår inte bara namn på yttre attribut utan även namn på till exempel inre organ, såsom *hjärna*, *hjärta* och så vidare. Även ord som beskriver kroppen, till exempel *kropp* och *kroppsdelar* har räknats med. Nedan följer en tabell med de kroppsrelaterade ord som ingår i materialet.

Tabell 7: Kroppsrelaterade ord

	Hans	Antal	Hennes	Antal
1	ögon	6	kropp	10
2	kropp	4	mun	7
3	hjärna	4	huvud	5
4	huvud	3	ögon	4
5	hand	3	ansikte	4
6	blod	3	rygg	3
7	axel	3	hår	3
8	mun	2	läppar	2
9	händer	2	hjärna	2
10	överarmar	1	bröst	2
11	ögonlock	1	axlar	2
12	ögonhål	1	underliv	1
13	vader	1	tänder	1
14	tänder	1	tår	1
15	tonsiller	1	näsborrar	1
16	sperma	1	nerver	1
17	skalle	1	mungipa	1
18	saliv	1	mage	1

19	rygg	1	kön	1
20	njurar	1	käkar	1
21	ljumskar	1	kroppsdelar	1
22	knän	1	kinder	1
23	kinder	1	händer	1
24	hårstrå	1	hud	1
25	hår	1	hjärta	1
26	hy	1	hals	1
27	hjärta	1	haka	1
28	handled	1	fötter	1
29	hals	1	bak	1
30	haka	1	analöppning	1
31	DNA	1		
32	bröst	1		
33	armar	1		
	Totalt	54 (4,3 %)	Totalt	63 (4,9 %)

Tabell 7: kroppsrelaterade ord, antal och procent av det sammanlagda antalet ord i undersökningen.

Av orden som följer efter *hans* är 54 av 1255 ord (4,3 procentenheter) kroppsrelaterade, och 63 av 1285 (4,9 procentenheter) av de ord som följer efter *hennes*. Skillnaden är alltså inte stor. Tidigare forskning har pekat på motsatsen, det vill säga att det finns en skillnad mellan hur kvinnor och män skildras i text just i fråga om utseende. Bland annat skrev Gunilla Jarlbro (2006: 59), visserligen om offentliga personer men dock, att det i media ofta fokuseras på kvinnors ”yttre attribut”, något som oftast inte gäller för hur män skildras.

De ord som förekommer i både *hans*- och *hennes*-kolumnen och de som endast förekommer efter *hans* samt de som endast förekommer efter *hennes* är följande:

Tabell 8: Fördelning av kroppsrelaterade ord

	Gemensamma	Endast efter <i>hans</i>	Endast efter <i>hennes</i>
1	ögon	hand	ansikte
2	kropp	blod	läppar
3	hjärna	överarmar	underliv
4	huvud	ögonlock	tår
5	axel	ögonhålor	näsborrar
6	mun	vader	nerver
7	händer	tonsiller	mungipa
8	tänder	sperma	mage
9	rygg	skalle	kön
10	kinder	saliv	käkar
11	hår	njurar	kroppsdelar
12	hjärta	ljumskar	hud
13	hals	knän	fötter

14	haka	hårstrå	bak
15	bröst	hy	analöppning
16		handled	
17		DNA	
18		armar	

Tabell 8: De ord som återfinns efter både hans och hennes, endast efter hans och endast efter hennes.

De generella slutsatser som går att dra utifrån tabellen ovan är att (utifrån min egen bedömning) traditionellt utseendebeskrivande ord, till exempel *ögon, kropp, mun, tänder, hår, bröst*, oftare förekommer i den *gemensamma* kolumnen, det vill säga efter både *hans* och *hennes*. De ord som endast förekommer efter *hans* är istället sådana som mer precist beskriver en kroppsdel, till exempel *ögonhålor, tonsiller, ljumskar* och så vidare. I kolumnen innehållande de ord som endast förekommer efter *hennes* finns både utseendebeskrivande ord och sådana som mer precist beskriver en kroppsdel, till exempel *ansikte och nerver, mage och analöppning*.

I vardera av de tre kolumnerna återfinns givetvis både ord som beskriver utseende och som mer specifikt beskriver kroppsdelar, men i stora drag har den *gemensamma* kolumnen en högre koncentration ord som beskriver kvinnan eller mannens utseende. Detta jämsides med att de ord som endast förekommer efter *hans* i högre utsträckning beskriver mer exakta kroppsdelar och de ord som endast förekommer efter *hennes* har en blandning av de två.

6.4 Familjerelaterade ord

I den här kategorin ingår ord som direkt syftar på familj och släkt. Även ord som just *familj* och *släkt* ingår här. Ord som till exempel *hustru* och *make* är inte med, då de istället ingår under kategorin *partnerrelaterade ord*, se 6.5.

Tabell 9: Familjerelaterade ord

Hans	Hennes
105 (8,4 %)	127 (9,9 %)

Tabell 9: Antal ord (och procent av sammanlagda antal ord) som ingår i kategorin familjerelaterade ord.

Skillnaden mellan antalet familjerelaterade ord som följer efter *hans* respektive *hennes* är inte anmärkningsvärt stor. Efter *hennes* följer 1,5 procentenheter fler familjerelaterade ord än efter *hans*.

6.4.1 Förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki

I den här underkategorin, *förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki*, har de familjerelaterade orden klassificerats in i tre olika hierarkier beroende på vilken sorts familjerelation det handlar om. Det vill säga om en relationen går uppåt, *pappa, mormor*; om den går neråt, *dotter, barn*; eller om den är jämbördig, *syster, bror*. Resultatet för detta ser ut som följer.

Tabell 10: Förbindelser utifrån åldersrelaterad hierarki

	Hans	Hennes
Uppåt	58 (55,2 %)	54 (42,5 %)
Neråt	15 (14,3 %)	36 (28,4 %)
Jämbördig	32 (30,5 %)	37 (29,1 %)

Tabell 10: Antal ord (och procent av de familjerelaterade orden) i varje hierarkiskt fält.

Resultatet i tabellen ovan visar att antalet familjerelaterade ord som syftar till äldre personer (uppåt) skiljer sig åt mellan de ord som följer efter *hans* respektive *hennes*. Ungefär 55 procentenheter av de familjerelaterade orden som följer efter *hans* är sådana som relaterar till äldre, medan ungefär 43 procentenheter av de ord som följer efter *hennes* gör det.

Det skiljer även vad gäller ord som syftar på yngre familjerelationer (neråt). Endast 14 procentenheter av de familjerelaterade ord som följer efter *hans* är sådana som syftar på yngre familjerelationer, medan 28 procentenheter av de familjerelaterade orden som följer efter *hennes* gör det.

Skillnaden när det gäller jämbördiga familjeförbindelser, det vill säga ord som syftar till familjerelationer på samma nivå, är liten. Inte ens 2 procentenheter skiljer antalet ord efter *hans* gentemot *hennes*.

I jämförelse med Scheuers undersökning skiljer sig resultatet en del. Scheuer fann att de familjerelaterade orden efter *hans* oftare relaterar till jämbördiga eller yngre, "underordnade", familjerelationer.

6.4.2 Förbindelser utifrån kön

Orden i kategorin *familjerelaterade ord* har även delats in beroende på om de syftar på kvinnor, till exempel *mamma, syrra*, eller på män, till exempel *bror, far*. Ord som *familj* och *barn* har klassificerats som neutrala. Fördelningen ser ut som följer:

Tabell 11: Familjerelaterade ord utifrån kön

	Hans	Hennes
Kvinna	32 (30,5 %)	36 (28,3 %)
Man	45 (42,8 %)	49 (38,6 %)
Neutral	28 (26,7 %)	42 (33,1 %)

Tabell 11: Antal familjerelaterade ord (och procent av sammanlagda antalet familjerelaterade ord) utifrån kön.

Procentenheter i tabellen ovan anger utifrån de familjerelaterade orden, och alltså inte de sammanlagda antalet ord som undersöks i undersökningen.

Skillnaderna mellan den vänstra och den högra kolumnen är inte så stor. Det är något fler ord som syftar till kvinnliga familjeförbindelser i *hans*-kolumnen än i *hennes*-kolumnen. Lika gäller för ord som syftar på manliga familjeförbindelser. Skillnaden är som störst när det gäller de neutrala orden, som är mer än 6 procentenheter fler i *hennes*-kolumnen än i *hans*-kolumnen.

Scheuer (1995) kunde i sin undersökning påvisa att de familjerelaterade orden efter *hans* oftast var manliga och att de efter *hendes* var mer uppblandade. Tabell 11 ovan visar att manliga familjerelaterade ord är mer frekvent i både *hans*- och *hennes*-kolumnen. Om man ser till den procentuella skillnaden mellan de kvinnliga och manliga familjerelaterade följdorden i respektive kolumn, konstateras att det skiljer 12 procentenheter i *hans*-kolumnen (30,5 % kvinnliga och 42,8 % manliga) och 10 procentenheter i *hennes*-kolumnen (28,3 % kvinnliga och 38,6 % manliga), en relativt liten skillnad mellan de två kolumnerna alltså. Med andra ord, en skillnad liknande den Scheuer fann i sin undersökning finns inte i samma utsträckning i den här undersökningen. Istället ligger den största skillnaden, som ovan nämnts, i de så kallade neutrala orden, men inte heller där är skillnaden speciellt stor.

6.5 Partnerrelaterade ord

De partnerrelaterade orden innefattar samtliga ord som relaterar till en partner av något slag. Fördelningen ser ut som följer:

Tabell 12: Partnerrelaterade ord

	Hans	Antal	Hennes	Antal
1	fru	23	man	35
2	hustru	16	make	14
3	sambo	2	pojkvän	10
4	tjejs	1	sambo	6
5	tjej	1	partner	2

6	livskamrat	1	äktenskap	1
7	fästmö	1	mans	1
8	flickvän	1	käresta	1
9			fästman	1
10			flickvän	1
11			ex-sambo	1
12			ex-man	1
	Totalt	46 (3,7 %)	Totalt	74 (5,8 %)

Tabell 12: Samtliga partnerrelaterade ord och dess antal (och procenttal utifrån det sammanlagda materialet).

Tabellen ovan visar alla partnerrelaterade ord från det sammanlagda materialet. Olika ord för partner är ungefär 2 procentenheter mer förekommande efter *hennes* än efter *hans*. Det är alltså mer frekvent att referera till en partner efter *hennes* än efter *hans*. Liknande resultat, om hur kvinnor sammankopplas med män, uppmärksammade även i Jacobsen (1912) i sin studie om medeltida texter, som nämndes i kapitel 2.2. Även Hageberg (1992) nämner i "Ordbruk og ordbok, kjønn og makt" att en av de klassiska klagomålen mot språket i norska ordböcker är att de "overser eller usynleggjer kvinnene", bland annat genom att sätta kvinnor i samband med män (Hageberg 1992: 161).

6.6 Icke-substantiv bland de 32 mest frekventa orden

De flesta ord på listan över de 32 mest frekventa orden är substantiv. Av intresse är att för sig analysera de ord som inte är substantiv. I undersökningen som Scheuer (1995) genomförde kunde han även se patriarkala strukturer i icke-substantiven. Det ska dock påpekas att Scheuer menade att det var "sannolikt" att de icke-substantiv som stod i *hendes*-kolumnen var förled till ord som beskriver kvinnan fysiskt. Alltså är Scheuers resonemang i den här frågan högst spekulativt.

De icke-substantiv som ingår i listan över de 32 vanligaste orden i den här undersökningen är följande.

Tabell 13: Icke-substantiv bland de 32 mest frekventa orden

	Hans	ordklass	antal	Hennes	ordklass	antal
1	närmaste	adj	18	första	räkn	16
2	första	räkn	15	egen	adj	13
3	eget	adj	14	närmaste	adj	11
4	egen	adj	12	nya	adj	10
5	tidigare	adj	10	politiska	adj	7
6	politiska	adj	10	egna	adj	7
7	stora	adj	8	eget	adj	7
8	senaste	adj	8	stora	adj	6

9	nya	adj	8	senaste	adj	6
10	andra	räkn	8			
11	två	räkn	7			
	Totalt		118 (37,3 %)	Totalt		83 (25,0 %)

Tabell 13: Visar icke-substantiv, ordklass, antal samt procent av de 32 mest frekventa orden.

En snabb titt på tabellen ovan ger oss en mycket jämnt fördelad lista. Alla ord i *hennes*-kolumnen utom *egna* återfinns i *hans*-kolumnen. De ord som finns i *hans*-kolumnen men inte i *hennes*-kolumnen är *tidigare*, *andra* samt *två*.

Icke-substantiven är procentuellt sett fler efter *hans* än efter *hennes*. Vad är det då som skiljer? Givetvis spelar de tre ord som endast förekommer efter *hans* och det ord som endast förekommer efter *hennes* roll. Utan de ord som endast följer efter *hans* skulle fördelningen bli jämnare. Om vi endast studerar de ord som förekommer både efter *hans* och *hennes* finns den största skillnaden i orden *närmaste* och *eget*. Det vill säga *närmaste* förekommer 18 gånger efter *hans* och 11 gånger efter *hennes*; *eget* förekommer 14 gånger efter *hans* och 7 gånger efter *hennes*. Båda orden förekommer alltså 7 fler gånger vardera efter *hans*. Vad gäller ordet *eget* så torde inte det i sig tala för så mycket eftersom böjningsformen *egna* endast förekommer efter *hennes* (7 gånger) och med det jämnar ut frekvensen av just det ordet, även om det är olika böjningsformer av ordet. Dessa två faktorer är de som till största delen snedfördelar resultatet.

7 Sammanfattning och diskussion

Materialet i undersökningen omfattar totalt 2540 ord som följer efter *hans* och *hennes* i en mängd olika texter. Texterna, ur vilka orden är hämtade, är alla publicerade någon gång under 2008. Valet av material har präglats av att vara riktat till en bred målgrupp bestående av kvinnor och män i olika åldrar och med olika bakgrund.

Materialet är inhämtat främst från nyhetsartiklar i fem stora nyhetstidningar, men även från skönlitterära böcker och insändare i nyhetstidningar. Att den största delen av materialet består av nyhetsartiklar är av praktiska skäl då det varit möjligt att söka digitalt i dessa och därigenom få ett stort material.

Resultatet från den här undersökningen har visat på både likheter och skillnader mellan hur kvinnor och män framställs i text. Till att börja med syntes en skillnad mellan vilka ord som följde efter *hans* och *hennes* bland de 32 mest frekventa orden. Både bland familjerelaterade och partnerrelaterade ord fanns en skillnad där det var ungefär 7 procentenheter fler ord efter *hennes* än efter *hans* i båda kategorierna. Den skillnaden minskade markant i båda kategorierna då hela materialet undersöktes. Skillnaden låg då istället på ungefär 1,5 procentenheter för familjerelaterade ord och 2 procentenheter för partnerrelaterade ord.

I jämförelse med Scheuers undersökning från 1995 framstår resultatet från den här undersökningen på flera sätt som mer jämförbart. Först och främst var skillnaden mellan de ord som följde efter *hennes* och de ord som följde efter *hans* rent generellt mer lika vad gäller typ av ord i den här undersökningen, det vill säga det fanns inte en lika klar uppdelning av till exempel kroppsrelaterade ord som i Scheuers (1995) undersökning. Inte heller ord som beskriver offentliga verksamheter var lika klart uppdelade i den här undersökningen som i Scheuers undersökning. Ord som *politiska* och *parti* följde i den här undersökningen både efter *hans* och *hennes*, och skillnaden däremellan i frekvens var inte anmärkningsvärt stor. Betydligt mer förekommande efter både *hans* och *hennes* var ord som relaterade till någon person i eller utanför familjen.

Skillnaderna mellan Scheuers undersökning och den här kan förklaras på olika sätt. Dels är materialet inte lika stort i den här undersökningen som i Scheuers, vilket givetvis kan påverka utfallet. Dels är de två undersökningarna utförda i olika länder, en mindre trolig orsak men värd att ha i åtanke. Att det har gått 13 år sedan Scheuer gjorde sin undersökning på ett material som i sig är minst 16 år gammalt kan även det ha betydelse för utfallet. Det sista är en faktor som jag anser har stor inverkan på hur resultatet skiljer sig mellan de två undersökningarna. Idag, jämfört med 80- och början på 90-talet, är jämställdheten större både vardagligt och samhällsligt, något som bland annat speglas genom medierna (Jarlbro 2006). Jag återkommer till detta längre ner.

De *yrkesrelaterade orden* medförde under analysens gång många semantiska problem: Ska till exempel *böcker* klassificeras som ett yrkesrelaterat ord? Handlar *företrädare* och *efterträdare* om vem någon tog över för och tar vid efter på jobbet? Var går gränsen för ett yrkesrelaterat ord? Det finns givetvis inga klara marginaler att utgå från och många av de ord som tagits med i, och utelämnats från kategorin kan diskuteras. I undersökningen har en relativt strikt fördelning gjorts. Ord som var för tveksamma, till exempel *böcker*, utelämnades.

Fördelningen mellan de efterföljande orden till *hans* och *hennes* som således innefattades i kategorin *yrkesrelaterade ord* är något ojämn. Av det sammanlagda materialet är 9 procentenheter följande efter *hennes* och 13 procentenheter efter *hans* ord som relaterar till yrke och/eller karriär. Som nämnts tidigare har jämställdheten i Sverige gått framåt, men det är en lång väg kvar. I medierna syns tydliga spår av detta, något som Jarlbro (2006: 7ff) påpekar. Hon menar att medieinnehållet idag lider en lika stor underrepresentation av kvinnor som på 70- och 80-talet. Även Engström (2008: 60) nämner att medier, både i och utanför Sverige, saknar en jämn representation av kvinnor och män i både text och bild i media¹. Engström (2008) menar att den representation som trots allt finns ofta är förankrad med stereotypa föreställningar om kvinnligt och manligt, samt att män dominerar de samhällsområden från vilka medierna oftast rapporterar, det vill säga att det är verkligheten som återspeglas. Utifrån detta kan paralleller dras till resultatet av de *yrkesrelaterade orden* i den här undersökningen. Det ingår visserligen andra genrer än nyhetsartiklar i materialet i den här undersökningen, men det behöver inte utesluta att de mest frekventa orden kommer från just nyhetsartiklar. Om vi utgår från att de vanligaste orden är från nyhetsartiklar kan de 4 procentenheter färre *yrkesrelaterade orden* efter *hennes* alltså vara en effekt av att män dominerar de samhällsområden som medierna ofta rapporterar om. Vad som talar mot detta är att kvinnor i jämförelse med representationen i medierna har en högre representation i samhällslivet (Engström 2008).

Vad gäller de *kropprelaterade orden* visar undersökningen en relativt jämn fördelning mellan de ord som följer efter *hans* respektive *hennes*. Skillnaden är endast 0,6 procentenheter med det högre antalet efter *hennes*. Det intressanta med resultatet från den här kategorin är alltså den jämna siffran, och det därför att Scheuer (1995) i sin undersökning så markant fann ett helt annat resultat. Även andra forskare, bland andra (som nämnts i 6.3) Jarlbro (2006), har påpekat att kvinnors yttre attribut ofta fokuseras i bland annat media. Att den här undersökningen visat en mindre markant skillnad mellan hur kvinnor och män frekvensmässigt relateras till det ”kroppsliga” pekar alltså på

---

1 En detalj från den här undersökningen som styrker Engströms (2008) observationer är antalet träffar på sökorden *hans* och *hennes* i databasen PressText Online från vilken *nyhetartiklarna* är hämtade. Fördelningen var 22 411 träffar på sökordet *hans* och 10 728 träffar på *hennes* (se 5.2.1). En sådan markant snedfördelning tyder på en klar underrepresentation av kvinnor i de nyhetstidningar som ingår i den här undersökningen.

motsatsen. Vid en närmare titt på de kroppsrelaterade orden framkom visserligen att de ”traditionellt utseendebeskrivande” orden, såsom *ansikte, mage, hår* och så vidare, var något fler efter *hennes* än efter *hans* men att de flesta utseendebeskrivande orden trots allt fanns efter både *hans* och *hennes*. Med andra ord fanns det en skillnad mellan de kroppsrelaterade orden efter *hans* respektive *hennes* som går i linje med vad tidigare forskning visat om att kvinnor skildras utifrån sina yttre attribut. Men den skillnaden är i jämförelse med till exempel Scheuers (1995) undersökning relativt liten.

De *familjerelaterade orden* visade nästan motsatt resultat från vad Scheuer (1995) kom fram till. I Scheuers undersökning fanns, enligt Scheuer, en tydlig skillnad mellan vilken sorts familjerelaterade ord som följde efter *hans* respektive *hennes*. Han menade att de ord som följde efter *hans* ofta relaterade till jämbördiga eller yngre familjemedlemmar av samma kön, och att detta tydde på mannens starkare ställning i familjen. De ord som följde efter *hennes* relaterade både till äldre, yngre och jämbördiga familjemedlemmar av båda könen. Detta stämmer inte i den här undersökningen. Istället är det orden efter *hennes* som i högre utsträckning, dubbelt så ofta, relaterar till yngre personer i familjen/slakten. Det är även orden efter *hennes* som oftare relaterar till män. Bland de ord som relaterar till yngre familjemedlemmar, innefattas familjeförbindelser som till exempel *lillasyster*. Men (som inte går att utläsa från tabell 9 i 6.4) de flesta av dessa ord relaterar till barn, till exempel *son, dotter* etc. både efter *hans* och *hennes*. Det är med andra ord dubbelt så vanligt att kvinnan relateras till yngre familjerelationer, som oftast är barn. Varför det är så är svårt att svara på, men en trolig förklaring kan vara att kvinnan traditionellt sett är den som tar hand om barnen och att detta avspeglas i hur kvinnan skildras i text.

De *partnerrelaterade orden* går i linje med vad tidigare forskning visat. Det är fler ord som relaterar till en partner efter *hennes* än efter *hans*. Skillnaden mellan andelen partnerrelaterade ord efter *hans* respektive *hennes* är dock inte stor, ungefär 2 procentenheter. Skillnaden har förmodligen många orsaker, men visar i grund och botten på en ojämställdhet (i samhället). Att kvinnan oftare sätts i samband med en partner, oftast en man, än vice versa är, anser jag, en antydning om en ojämställdhet mellan kvinnan och mannen som bygger på synen om kvinnan som osjälvständig. Detta är något som även många andra forskare pekat på, bland andra Hageberg (1992) och Jacobsen (1912).

Icke-substantiven var jämnt fördelade mellan de som följde efter *hans* och *hennes* i fråga om vilka ord som fanns med. *Egen* och *eget* förekom efter både *hans* och *hennes*, något som inte går i linje med Scheuers (1995) undersökning. Adjektivet har semantiskt sett, som Scheuer beskriver det, egenskaperna att ge större tyngd till den egna personens faktiska ägande än om adjektivet skulle uteslutits, att adjektivet mer konkret talar om att det till exempel är han eller hon som äger något, till

exempel: *Hennes hus* kontra *hennes eget hus*. Scheuer (1995) fann dessa adjektiv endast efter *hans* och menade utifrån det att det är mannen som tar hand om ekonomin och äger hus. I min undersökning fanns alltså dessa adjektiv efter både *hans* och *hennes*, vilket utifrån Scheuers resonemang skulle innebära ett mer jämställt ägande mellan könen. Tecken på ojämställdhet syns istället på andra hållet då även *egna* ingick bland orden som följde efter *hennes*, men inte efter *hans*.

Snedfördelningen av *icke-substantiv* redovisades i 6.6. Eventuella anledningar till varför till exempel *närmaste* förekom fler gånger efter *hans* än efter *hennes*, eller varför *tidigare* inte alls förekom efter *hennes* är svåra att få fram utifrån det här materialet. De hela meningarna i vilka orden ingår och därigenom kontexten framgår är i de här avseendena viktiga för en fullskalig analys av dessa ord. Möjliga anledningar kan vara konstruktioner i form av till exempel *hans närmaste män* som då refererar till olika politiska forum som ofta domineras av just män. Andra möjliga konstruktioner är till exempel *hans närmaste vänner*, en konstruktion som borde vara lika vanlig med *hennes* då substantivet *vänner* är nästan lika frekvent förekommande efter *hennes* som efter *hans* i tabell 4 i kapitel 6. En analys av det här slaget i den här kategorin är med andra ord högst spekulativ utan nominalen.

Som nämndes i teorikapitlet (3) har undersökningen haft den kritiska diskursanalysen som teoretisk ram. Detta möjliggör att resultatet kan dras upp till och tolkas utifrån en högre samhällig nivå, något som till och från belysts i uppsatsen. De maktförhållanden som finns i samhället genomsyrar även språket, vilket omvänt innebär att vi genom språket kan blottlägga samhälliga maktförhållanden och andra kulturellt betingade värderingar. Med andra ord kan vi i den här undersökningen se tecken på en jämnare maktfördelning mellan kvinnor och män, till exempel att både kvinnan och mannen skildras som lika vad gäller ägande; mannen är inte familjens överhuvud och så vidare. Men även skillnader mellan hur könen skildras finns, till exempel att kvinnan i högre utsträckning än mannen representeras utifrån sina yttre attribut i kategorin *kroppsrelaterade ord*. Att vi ser större skillnader mellan könen i kategorin *yrkesrelaterade ord* tyder på en ojämställdhet mellan kvinnor och män inom yrkeslivet. Det sista går i linje med var fokus ligger i den genusdebatt som råder i samhället. Ofta talas det på "folklig" såväl som politisk nivå om jämställdhetsfrågor som rör just arbetslivet, och detta av naturliga skäl bland annat då det finns tydlig statistik som visar att kvinnor tjänar mindre än män.

De familjerelaterade orden går också att koppla samman med den allmänna jämställdhetsdebatten i Sverige. Att kvinnor dubbelt så ofta som män relateras till yngre familjerelationer, däribland oftast barn, går i linje med till exempel den ojämna fördelningen av uttagen föräldraledighet mellan kvinnor och män.

För att besvara frågeställningen för uppsatsen så finns det skillnader mellan hur kvinnor och män skildras i text (utifrån den språkliga analysvinkel som använts i den här undersökningen). Exempelvis i kategorin *kroppsrelaterade ord* var skillnaden procentuellt sett relativt liten, men det fanns vid närmare granskning små men tydliga skillnader i fråga om vilka ord som faktiskt följde efter *hans* respektive *hennes*.

Vad undersökningen visat är alltså tecken på en större jämställdhet inom vissa områden, till exempel vissa familjehierarkier, medan det inom andra områden, såsom arbetslivet, inte råder en lika stor jämställdhet, och att dessa resultat i viss mån avspeglar den rådande jämställdhetsdebatten i Sverige.

Undersökningens syfte var att med hjälp av en kvantitativ (och till viss del kvalitativ) studie undersöka hur kvinnor och män skildras i text. Metoden var att undersöka vilka ord som följde efter *hans* respektive *hennes* i en mängd texter för att sedan genom analyser och jämförelser med tidigare forskning få fram resultat som kunde besvara frågan om det är någon skillnad mellan hur kvinnor och män skildras i text. Hypotesen var att skillnader skulle påvisas, men inte i lika hög utsträckning som tidigare forskning (främst Scheuer 1995) visat. Hypotesen stämmer till stor del. Jämfört med exempelvis Scheuer (1995) så har resultatet visat på ett mer jämställt klimat. Men det finns samtidigt delar av resultatet där skillnaderna mellan hur kvinnor och män skildras visade sig tydligare än jag väntat mig. I så gott som alla undersökta kategorier kunde någon form av ojämställdhet påvisas. Även om jämställdheten gått framåt på många punkter så finns det många kulturellt betingade värderingar om kön kvar.

Litteraturförteckning

Källor:

Nyhetsartiklar och insändare hämtade från: PressText Online, www.presstext.se

Skönlitterär text hämtad från: Adlibris, www.adlibris.se

Litteratur:

Cameron, Deborah (1992), What makes a linguistics feminist? i: Gunnarsson, B.-L. & Liberg, C (utg), *Språk, språkbruk och kön Rapport från ASLA:s nordiska symposium Uppsala, 7-9 november 1991*, s. 55-69, ASLA, Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap, Uppsala. ISBN 91-87884-04-6

Edlund, Ann-Catrine. Erson, Eva & Milles, Karin (2007), *Språk och kön* Norstedts Akademiska Förlag. ISBN 978-91-7227-452-5

Ekman, Karin (1998), *Var så god – makt, kön och media*. Bokförlaget Rabén Prisma, Stockholm. ISBN 91-518-3447-2

Englund, Boel & Ledin, Per (2003), *Teoretiska Perspektiv på sakprosa*. Studentlitteratur, Lund. ISBN 91-44-03096-7

Engström, Kerstin (2008), *Genus & genrer – forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress* Institutionen för kultur- och medievvetenskaper, Umeå universitet, Umeå. ISBN 978-91-7264-524-0

Fairclough, Norman (1992), *Discourse and social change*, Cambridge

Foucault, Michael (1993), *Diskursens ordning*, Stockholm/Stehag, (Orig. utg. 1971)

Hageberg, Arnbjörg (1992), Ordbruk og ordbok, kjønn og makt, i: Gunnarsson, B.-L. & Liberg, C (utg), *Språk, språkbruk och kön Rapport från ASLA:s nordiska symposium Uppsala, 7-9 november 1991*, s. 153-163, ASLA, Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap, Uppsala, 1992. ISBN 91-87884-04-6

Jacobsen, Lis (1912), *Kvinde og mand. En sprogstudie fra dansk middelalder*, Köpenhamn.

Jarlbro, Gunilla (2006), *Medier, genus och makt*, Studentlitteratur. ISBN 91-44-03823-2

Lakoff, Robin (1975), *Language and Woman's Place*, Harper & Row.

Nordenstam, Kerstin (2003), *Genusperspektiv på språk*. Högskoleverket, Stockholm. ISBN 91-85027-08-1

Scheuer, Jann (1995), Hans hustru og hendes bryster, i: Larsen, E.V. & Kunøe, M. (red), 5 *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*, s. 246-257, Århus universitet, Århus.

Svahn, Margareta (1999), *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen Skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*. Carlsson Bokförlag, Stockholm. ISBN 91-7203-8829